

Zdzisław Pawłowski

Międzynarodowy Kongres Society of Biblical Literatures, Kraków, 19-22 VII 1998

Collectanea Theologica 69/1, 175-178

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZDZISŁAW PAWŁOWSKI, WŁOCŁAWEK

**MIĘDZYNARODOWY KONGRES
SOCIETY OF BIBLICAL LITERATURE
KRAKÓW, 19-22 VII 1998**

W dniach 19-22 lipca 1998 r. odbył się w Krakowie po raz pierwszy w Polsce i po raz drugi w Europie Środkowej (Budapeszt 1995) XVI Międzynarodowy Kongres Biblijny zorganizowany przez amerykańskie towarzystwo naukowe Society of Biblical Literature przy współpracy z Uniwersytetem Jagiellońskim, Papieską Akademią Teologiczną w Krakowie, Instytutem Jana Pawła II i Krakowskim Oddziałem PAN. Uczestniczyło w nim ponad 200 biblistów z całego świata, w tym kilkunastu z Polski. W czasie obrad wygłoszono około 150 referatów w około 30 różnych sekcjach, począwszy od archeologii biblijnej przez Pięcioksiąg, proroków, Qumran, na Apokalipsie kończąc. Na uwagę zasługuje znacząca obecność na kongresie polskich biblistów, którzy wygłosili około 15 referatów i aktywnie uczestniczyli w odbywających się dyskusjach.

Kongres otworzył prof. D. C l i n e s z Sheffield wykładem wprowadzającym pt. *Od Salamanki do Krakowa: Co się wydarzyło (i co się nie wydarzyło) podczas międzynarodowych kongresów SBL*. Wykład miał charakter retrospektywny w kontekście kończącego się Drugiego Tysiąclecia chrześcijaństwa. Na podstawie danych statystycznych z poprzednich 15 spotkań prelegent próbował przedstawić podstawowe tendencje i kierunki rozwoju we współczesnej egzegezie. Oczywiście analiza statystyczna daje tylko przybliżony obraz, niemniej jej wyniki są odzwierciedleniem pewnych symptomów. Pod względem liczby uczestników i referatów dominującą pozycję zajmuje biblistyka amerykańska i zachodnioeuropejska (ponad 70% ogółu uczestników). Wśród osób biorących udział w kongresach zdecydowaną większość stanowią w dalszym ciągu mężczyźni (84%). Absolutny prym wiede również język angielski, w którym wygłoszono aż 86% wszystkich referatów. Na kongresie w Krakowie ta tendencja jeszcze się wzmocniła. Na około 150 wystąpień tylko 11 było w języku niemieckim, pozostałe w języku angielskim, co daje w procentach odpowiednio 7,5% i 92,5%. Zadziwiające w Krakowie było to, że także wielu niemieckich egzegetów prezentowało swoje referaty w języku angielskim. Pod względem zainteresowań, ponad połowa (53%) wystąpień dotyczyła Starego Testamentu, 34% Nowego Testamentu, 13% pozostałych zagadnień. W obrębie Starego Testamentu najwięcej referatów było na temat Pięcioksię-

gu, a w szczególności Księgi Rodzaju, natomiast w zakresie Nowego Testamentu aż 42% dotyczyło Ewangelii. W odniesieniu do metod stosowanych w prezentowanych referatach statystyka odzwierciedla wyraźnie zaznaczający się pluralizm: 15% przypada na metodę historyczno-krytyczną, 22% na metody literackie, 13% – teologiczne oraz 11% – hermeneutyczne. W dalszym ciągu jednak dominuje historyczno-socjologiczny aspekt w interpretacji tekstów biblijnych. Z pewnością powyższe obserwacje z 15 kongresów SBL nie oddają prawdziwego obrazu całej bibliistyki. Ważniejsze od danych statystycznych były końcowe spostrzeżenia prof. Clinesa zamykające jego wykład. Egzegeza, jego zdaniem, zamknięta jest w swoim własnym świecie i ma mały kontakt z istotnymi problemami współczesności. Zalicza on do nich pytania postawione przez postmodernizm francuski, kwestie związane z etyczną odpowiedzialnością i jej politycznymi implikacjami, wynikającymi z takiej lub innej interpretacji Biblii. Jako ostatnie wyzwanie stojące przed biblistami wymienił on niezmiernie istotny postulat pedagogicznego wymiaru egzegezy. Rodzi się bowiem ważne pytanie: jak i czego uczyć w kontekście ogromnego pluralizmu metod i interpretacji. Wnioski prof. Clinesa dotyczą przede wszystkim egzegezy akademickiej. W dyskusjach i rozmowach kongresowych podkreślano natomiast, że choć dzisiaj obserwuje się wręcz masową produkcję książek i artykułów w zakresie interpretacji Pisma, to zawarte w nich wyniki badań często przeczą sobie nawzajem, podważając wiarygodność egzegezy. Zwykle są one jedynie elementem dyskusji wewnątrz dyscypliny, rzadko odnosząc się bezpośrednio do życia wierzących lub wspólnoty Kościoła. Często interpretacje tekstów biblijnych podporządkowane są wymaganiom mody i chęci przypodobania się najnowszym zjawiskom we współczesnej kulturze. Dlatego też w wielu referatach i odbywających się po nich dyskusjach wyrażano pilną potrzebę refleksji hermeneutycznej nad filozoficznymi założeniami stosowanych w egzegezie metod. Od nich bowiem zależy w dużej mierze interpretacja danego tekstu i wyciągane na jej podstawie teologiczne wnioski. W szczególny sposób odnosi się to do filozoficznych przesłanek bardzo złożonego i trudno definiowalnego zjawiska, jakim jest postmodernizm. Słabością współczesnej egzegezy jest całkowicie bezkrytyczne stosowanie różnych teorii post-modernistycznych bez jakiegokolwiek próby krytycznego dialogu z nimi. Dotyczy to zwłaszcza dekonstrukcji iizmu J. Derridy, który jest bodaj najczęściej cytowanym autorem postmodernistycznym w dzisiejszej egzegezie.

Chociaż kongresy SBL w jakimś stopniu odzwierciedlają aktualne trendy w światowej bibliście, to jednak tegoroczny, odbywający się w Krakowie, trudno nazwać reprezentatywnym. Zabrakło na nim wielkich nazwisk. Zapowiadany Geza Vermes z Uniwersytetu w Oxfordzie, wybitny znawca problematyki qumrańskiej, odwołał swój wykład. Spośród bardziej znaczących postaci obecni byli: C. Clines z Sheffield, który wygłosił omówiony wyżej wykład wprowadzający, a także Niels Peter Lemche z Uniwersytetu w Kopenhadze, zajmujący się historią Izraela, Robert Peter Carroll z Uni-

wersytetu w Glasgow, znawca literatury prorockiej, Friedmann G o l k a z Uniwersytetu w Oldenburgu, specjalizujący się w Pięcioksięgu, L. S c h o t t r o f f z University of Kasel, przedstawicielka egzegezy feministycznej oraz Fernando S e g o v i a z Vanderbilt University, twórca tzw. interkulturowego podejścia w egzegezie, a także D.L. B a l c h z Texas Christian University, zajmujący się wpływem literatury grecko-rzymskiej na literacki kształt Nowego Testamentu. Podkreślano jednak znaczny udział młodszej generacji biblistów, a także tych, którzy po raz pierwszy uczestniczyli w kongresie.

Zgłoszone na kongres referaty podzielono na sekcje tematyczne. Obok tradycyjnych, dotyczących poszczególnych części Pisma lub ksiąg biblijnych, jak Pięcioksiąg, Ewangelie synoptyczne, Izajasz, Księgi Królewskie itd., były również i takie, w których podejmowano problematykę związaną między innymi z historią interpretacji (9 referatów) oraz interpretacją feministyczną Biblii (18 referatów). Ta ostatnia cieszyła się szczególną frekwencją nie tylko ze względu na aktualność problematyki (miejsce i rola kobiet w dzisiejszych społeczeństwach), ale także na kontrowersyjne i często szokujące brzmiące tezy. Wiele referatów wygłoszonych w tej sekcji potwierdziło istnienie specyficznych założeń metodologicznych, w ramach których sytuuje się egzegeza feministyczna, a przynajmniej pewne jej nurty. Do jej cech charakterystycznych należy dość luźny związek z tekstem biblijnym i ogromna zależność od współczesnych teorii filozoficznych. Egzegeza tekstu biblijnego jest często powierzchowna, niedokładna, a czasami nawet zbędna, gdyż końcowe wnioski nie zależą od niej, lecz od wcześniej przyjętych założeń. Takie wrażenie można było odnieść np. z wykładu H.C. W a s h i n g t o n a z St. Paul School of Theology (*Deconstructing Seba'ot: Cracks in the Armor of the Biblical Divine Warrior*). Niewiele w nim było egzegezy tekstów, natomiast bardzo dużo prezentacji psychoanalitycznej poglądów Julii K r i s t e v e j, która jest jednym z głównych teoretyków współczesnego feminizmu, oraz podstawowych tez dekonstrukcjonizmu J. Derridy.

Niezwykle interesująca i twórcza zarazem (w sensie odbywających się podczas jej obrad dyskusji) była sekcja poświęcona historii interpretacji. W jej ramach swój wykład przedstawił jeden z najmłodszych polskich biblistów, ks. K. B a r d s k i z Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie (*Patristic Interpretation of the Scripture and Modern Biblical Studies: Methodological Suggestions*). W kontekście współczesnego pluralizmu metod i interpretacji wykazał on istnienie takiegoż pluralizmu już w egzegezie patrystycznej. Co więcej, współczesna metoda *reader-response criticism*, akcentująca twórczą rolę czytelnika w odkrywaniu znaczenia tekstu biblijnego, znajduje, jego zdaniem, swoją analogię w kreatywności interpretacji Ojców Kościoła. Referat ks. Bardskiego wzbudził duże zainteresowanie, zwłaszcza wśród protestanckich egzegetów, dla których egzegeza patrystyczna jest w dalszym ziemni nie znaną. Sytuacja w tym zakresie zaczyna się zmieniać, czego potwierdzeniem było wystąpienie w ramach tej samej sekcji A.J. H a u s e r a z Appalachian State University, zapowiadające wydanie czterotomowej *History of Biblical Interpretation*, począwszy od starożytności aż do XX w. Równie interesujące refe-

raty przedstawili pozostali polscy uczestnicy kongresu. Ks. J. Chmiel z Krakowa wygłosił wykład *The Visual Interpretation of the Bible*, w którym zgodnie z metodą *Wirkungsgeschichte* zilustrował oddziaływanie Ps 36,9 na niektóre dzieła sztuki. I. Jaruńska z Uniwersytetu Poznańskiego omówiła socjo-ekonomiczną pozycję urzędników Północnego Królestwa (Izrael) w VIII w. przed Ch. w oparciu o Am, Oz i Mi. Z. Kaper a z Uniwersytetu Jagiellońskiego dokonał krótkiego przeglądu hipotez, dotyczących wspólnoty Eseeńczyków, a J. Ciecieleąg przedstawił znaczenie monet znalezionych nad brzegiem Morza Martwego przy ustalaniu chronologii archeologicznych warstw w Qumran. W tej samej sekcji wynikami swoich badań podzielił się ks. S. Mendala. Ks. P. Kasilowski z Warszawy omówił z kolei problem bogactwa w Liście Jakuba. Szczególnie interesującą hipotezę, odnoszącą się do rodzaju literackiego Ewangelii Mateusza przedstawił ks. A. Kowalczyk z Gdańska. Jego zdaniem Ewangelia Mateusza odzwierciedla w sposób niezwykle precyzyjny układ tematyczny Sześcioksięgu. Ks. F. Sieg z Bobolanum zajął się pojęciem *basileia tou theou* i omówił jego znaczenie i funkcję w dziele Łukaszowym i Apokalipsie. Wreszcie ks. J. Sułowski z Warszawy przedstawił nową propozycję tłumaczenia Rdz 2,25 (zamiast „byli nadzy” proponuje „byli mądrzy”) i jej konsekwencje dla wymowy całego opowiadania w Rdz 2,4b-3,24, a ks. B. Woźdek i ukazał motyw Jeruzolimy-Syjonu w strukturze czasowej Proto-Izajasza.

Polski akcent doszedł do głosu także w sekcji zorganizowanej przez Amerykańską Akademię Religii (*Religia, Państwo i Społeczeństwo we Wschodniej Europie*), w której H. Grzymała-Moszczyńska i I. Borowik z Uniwersytetu Jagiellońskiego przedstawiły kolejno rolę religii w Polsce w procesie przejścia od komunizmu do demokracji oraz transformację relacji Kościół–Państwo w Europie Wschodniej w latach 1990-1997. Obok uczestników z Polski swoje referaty wygłosili także przedstawiciele pozostałych krajów Europy Wschodniej: Czech, Słowacji, Ukrainy i Rosji.

Dzięki zorganizowaniu tegorocznego kongresu właśnie w Krakowie polskie środowisko biblijne miało wyjątkową szansę kontaktu ze światową biblistką. Wydaje się, że nie tylko mogliśmy czegoś nauczyć się od innych – poznać nowe metody i wyniki najnowszych badań, ale także aktywnie uczestniczyć w obradach kongresu, o czym świadczy znacząca liczba referatów polskich uczestników. Można było również dostrzec wyraźne różnice, jeśli chodzi o kontekst uprawiania egzegezy. Zachodnia bibliстика, zwłaszcza wywodząca się z kręgów protestanckich, ma często charakter wyłącznie akademicki. Wydaje się, że z naszej perspektywy istotne znaczenie ma związek egzegezy ze wspólnotą Kościoła i potrzebami wierzących. Z pewnością dla wszystkich uczestników kongres był udanym spotkaniem, a dla wielu z Europy Zachodniej i USA niezwykle mocnym przeżyciem, związanym z odwiedzinami obozu w Auschwitz. Przede wszystkim zaś był okazją do wymiany doświadczeń i poglądów oraz nawiązania interesujących kontaktów, co się nieczęsto zdarza przy naszym indywidualnym stylu pracy.

ks. Zdzisław Pawłowski